

Ukrainian).

Sviderska, O. 2020. "Theoretical and methodological analysis of the impact social networks have on shaping the political behavior in the modern society (using Facebook, Twitter, Instagram and WhatsApp as examples)", *Regional Studies*, 20: 184–190 (in Ukrainian).

Luhmann, N. 1991. *Risk: A Sociological Theory*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.

Bodriyar, Zh. 2004a. Simulacry and simulation. Kyiv: View of Solomiya Pavlichko "Foundations" (in Ukrainian).

Vodak, R. 2018. *The politics of fear. What does the right-wing populist discourse mean?* X.: Gumanitarnyj Centr (in Russian).

Bauman, Z. 2013. *Current times*. Kyiv: Kritika (in Ukrainian)

Wimmer J., Quandt Th. 2006. "Living in the Risk Society", *Journalism Studies*, 7:2: 336-447.

Gidens, E. 2004 *The indefinite light: the globalization of our life*. Kyiv: Alterpres (in Ukrainian).

Beck, U. 2001 *What is globalization?* Moscow: Progress–Tradiciya (in Russian)

Bodrivivar, Zh. 2013. *Simulacra and simulation*: Tula (in Russian).

Bodriyar, Zh. 2004b. *Symbolic exchange and death*. Lviv: Calvary (in Ukrainian).

DOI: 10.26565/2220-8089-2020-37-08

УДК 327.

Младьонова Олена Дмитрівна

аспірантка кафедри політології,
Харківський національний,
університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022,
alena.mladenowa@ukr.net,

<https://orcid.org/0000-0002-5505-3981>

ТЕСТ НА КОРОНАВІРУС: СВІТОВІ ЛІДЕРИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Розглядається інформаційна політика в умовах сучасної глобальної кризи, обтяженої пандемією коронавірусу Covid-19, що зачепила багато країн світу. У контексті екстремальних умов досліджується поведінка, риторика, гасла світових лідерів та методи масової комунікації. Зазначається, що поведінка певної кількості світових лідерів не завжди базувалася на об'єктивних та раціональних рекомендаціях експертів, більше того, вони навіть відзначалися відсутністю будь-якого наукового обґрунтування.

Пропонується класифікувати поведінку світових лідерів під час боротьби з пандемією за такими чотирма типами: «Мовчання ягнят», «Бунт еліт», «Жорстке несприйняття», «Маятник».

Виділяються такі типи підходів у внутрішніх комунікаціях (лідер – народ) в період епідемії коронавірусу Covid-19, зумовлені завданнями, що стоять перед політиками та власним баченням розв'язання проблеми: «Турботливий батько», «Популіст», «Жорсткий лідер», «Тактик», залежно від внутрішньої соціополітичної ситуації в країні та міжнародного становища, а також від особистих рис характеру самого лідера, зважаючи при цьому на прогнозовану реакцію країн-сусідів і міжнародної спільноти. Наводяться відповідні приклади політичних лідерів кожного з вказаних типів.

Підкреслюється, що світові лідери не скористалися надзвичайною ситуацією і не сформулювали концепцію майбутнього своїх країн, обмежуючись загальними фразами. Прогнозуються тенденції щодо запиту на певні типи політичного лідера після закінчення пандемії, на необхідність вироблення масової ідеології, нових заходів і гарантій захисту.

Ключові слова: інформаційна політика, пандемія, світові лідери, поведінка політичного лідера, ВООЗ.

Младенова Елена Дмитриевна

аспирантка кафедри політології,
Харківський національний,
університет імені В.Н. Каразіна,
пл. Свободи, 4, Харків, 61022,
alena.mladenowa@ukr.net,

<https://orcid.org/0000-0002-5505-3981>

ТЕСТ НА КОРОНАВИРУС: МИРОВЫЕ ЛИДЕРЫ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ИНФОРМАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ ВО ВРЕМЯ ПАНДЕМИИ COVID-19

Рассматривается информационная политика в условиях современного глобального кризиса, отягощенной пандемией коронавируса Covid-19, которая затонула множество стран мира. В контексте экстремальных условий исследуется поведение, риторика, лозунги мировых лидеров и методы массовой коммуникации. Отмечается, что поведение определенного количества мировых лидеров не всегда базировалось на объективных и рациональных рекомендациях экспертов, более того, они даже отмечались отсутствием какого-то бы то ни было научного обоснования.

Предлагается классифицировать поведение мировых лидеров во время борьбы с пандемией по следующим четырем типам: «Молчание ягнят», «Бунт элит», «Жесткое неприятие», «Маятник».

Выделяются следующие типы подходов во внутренних коммуникациях (лидер – народ) в период эпидемии коронавируса Covid-19, обусловленные задачами, стоящими перед политиками и собственным видением рашения проблемы: «Заботливый отец», «Популист», «Жесткий лидер», «Тактик», в зависимости от внутренней социополитической ситуации в стране и международной обстановки, а также от личных черт характера самого лидера, учитывая при этом прогнозируемую реакцию стран-соседей и международного сообщества. Приводятся соответствующие примеры политических лидеров каждого из указанных типов.

Подчеркивается, что мировые лидеры не воспользовались чрезвычайной ситуацией и не сформулировали концепцию будущего своих стран, ограничиваясь общими фразами. Прогнозируются тенденции запроса на определенные типы политического лидера после окончания пандемии, необходимость выработки массовой идеологии, новых мероприятий и гарантий защиты.

Ключевые слова: *информационная политика, пандемия, мировые лидеры, поведение политического лидера, ВООЗ.*

Olena Mladonova

PhD student, Department of Political Science,
V.N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svoboda Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine,
alena.mladenowa@ukr.net,

<https://orcid.org/0000-0002-5505-3981>

THE WORLD LEADERS THROUGH THE PRISM OF INFORMATION POLICY DURING THE COVID-19 PANDEMIC

The article considers the information policy in the current global crisis, weighed down by the pandemic of the COVID-19, which has sunk many countries around the world. In the setting of extreme conditions, the behaviour, rhetoric, slogans of world leaders and methods of mass communication are investigated. It is noted that the response of a certain number of world leaders was not always based on objective and rational recommendations of experts; moreover, they were even indicated by the absence of any scientific justification.

It is proposed to classify the behaviour of world leaders during the fight against a pandemic according to the following four types: «Silence of the Lambs», «Riot of the Elites», «Tough Rejection», «Pendulum».

The following types of approaches in internal communications (from the leader to people) are distinguished during the SARS-CoV-2 coronavirus epidemic, due to the tasks facing politicians and their vision of solving the problem: «Caring father», «Populist», «Tough leader», and «Tactician», depending on the internal socio-political situation in the country and the international situation, as well as on the personality traits of the leader himself, taking into account the predicted reaction of the neighbouring countries and the international community. Relevant examples of political leaders of each of these types are given.

It is emphasized that world leaders did not take advantage of the emergency and did not formulate a concept for the future of their countries, confining themselves to general phrases. The forecasted trends are the demand for certain types of political leader after the pandemic, the need for the development of mass ideology, new events and guarantees of protection.

Keywords: information policy, pandemic, world leaders, the behaviour of a political leader, WHO.

Інформаційна політика в кризових умовах – предмет для особливо ретельного вивчення. Ситуація довкола пандемії коронавірусу Covid-19 та безпрецедентні заходи безпеки, запроваджені у багатьох країнах світу, дозволили дослідити поведінку лідерів у екстремальних умовах, зміну їхньої риторики та гасел, а також методи масової комунікації. Без сумніву, у майбутньому поведінкові кейси світових політиків ляжуть у основу багатьох спеціальних досліджень, пов'язаних зі специфікою інформаційної та пропагандистської роботи, а також роботи над формуванням нового іміджу в незвичних і максимально наближених до воєнних умовах.

На сьогоднішній день єдине дослідження із зазначеної проблематики належить російському політологу Глібу Кузнецову, яке було презентовано в рамках Міжнародної онлайн-конференції «Еліти майбутнього», організованої Інститутом масової інформації Московського державного інституту міжнародних відносин та Комітетом з політичних технологій Російської асоціації зі зв'язків з громадськістю 20 травня 2020 року. У дослідженні Г.Кузнецова під назвою «Світ без майбутнього» робляться акценти на сприйнятті загроз, поведінці лідерів різних країн та на пошуку нових ідей і пропозицій (Кузнецов 2020).

Г.Кузнецова доходить висновку, що сучасні світові лідери затиснені у двох рамках: «експерткратії» (прийняті рішення і державні заходи пояснюються посиланнями на експертів, експертні думки та оцінки) та «соціологізму» (лідери не диктують порядок денний, а йдуть за суспільною думкою, яка до того ж формується засобами пропаганди) (Кузнецов 2020).

Обидва явища, хоча й не є новими (термін «експерткратія» запропонував десять років тому Андрій Ашкеров (Ашкеров 2009: 4), терміном «соціологізм» було прийнято називати ряд соціологічних концепцій послідовників французького соціолога кінця XIX – початку XX століття Еміля Дюркгейма (Гофман 1972: 209-279), однак рідко беруться до уваги при аналізі поведінки лідерів у екстремальних умовах.

Дійсно, можемо констатувати, що поведінка значної кількості світових лідерів відносно організації карантинних заходів базувалася на цілому ряді не зовсім об'єктивних рекомендацій експертів, які іноді не носили раціональний характер і не мали під собою наукового обґрунтування. Приміром, під час поширення пандемії чимала кількість запитань виникла до Всесвітньої організації охорони здоров'я, яку у деяких країнах звинуватили у відсутності реальних дієвих механізмів запобігання пандемії та навіть у непрофесіоналізмі у підходах до вироблення рекомендацій (Не взяли під контроль 2020; Трамп висунув ультиматум ВООЗ 2020). Аналогічні звинувачення на адресу ВООЗ лунали і раніше (Неужели все обман? 2009), а сумнівна діяльність цієї організації ставала предметом розгляду впливових міжнародних інститутів (наприклад, у січні 2020 р. у Страсбурзі відбулися слухання в рамках Парламентської асамблеї Ради Європи, на яких було заявлено, що загроза «свинячого грипу» наприкінці 2009 року була сфальсифікована медиками та ВООЗ і не заслуговувала на статус епідемії, будучи лише грипом середньої важкості) (Обман на \$18 млрд? 2010). При цьому ряд політиків погодилися, що не всі рекомендації ВООЗ були правильними і мали раціональний

характер: скажімо, головний санітарний лікар України В.Ляшко визнав, що заборона відвідувати парки і сквери носила скоріше дисциплінарний характер, аніж санітарно-медичний (Головний санлікар визнав 2020). Критика на адресу ВООЗ посилилася і після того, як виявилось, що у Європі перші хворі з'явилися раніше, ніж у китайському Ухані – тобто, первісні версії походження хвороби та епідеміологічної картини виявилися хибними (ВОЗ призвала країни перевірити 2020)

Поведінку світових лідерів під час боротьби з пандемією Covid-19 можна класифікуватися за чотирма типами:

1. «Мовчання ягнят» – пряме слідування усім рекомендаціям ВООЗ, закриття усіх установ, припинення роботи транспорту, запровадження жорстких карантинних норм з введенням елементів надзвичайної ситуації і репресивних заходів.

2. «Бунт еліт» – заперечення необхідності жорстких заходів попри високі показники захворюваності, акцентування уваги на тому, що «люди повинні перехворіти, щоби виробити колективний імунітет» (Білорусь, Швеція, Нідерланди).

3. «Жорстке несприйняття» – відмова лідерів визнавати саму загрозу епідемії (Туркменістан, де розпорядженням президента Г.Бердимухамедова заборонено взагалі вживати терміни «пандемія» та «корона вірус» (Туркменістан заборонив слово «коронавірус» 2020);

4. «Маятник» – поступова зміна позиції лідерів – від несприйняття пандемії до повного включення в тотальні обмежувальні заходи – під впливом нових обставин (Великобританія, Португалія, Росія).

В останньому випадку характерною є позиція прем'єр-міністра Португалії А.Кошта, який у березні виступав із закликом «Fiqueem casa» («Залишся вдома»), а вже на початку травня закликав «Vai a rua!» («Виходьте на вулицю!»). Позиція прем'єр-міністра Великобританії Б.Джонсона також зазнала трансформації: у березні він був противником обмежувальних заходів, у квітні (після того, як сам захворів на коронавірус), його гаслом було «Stay at home!» («Залишайся вдома!»), а вже у травні – «Stay alert!» («Не втрачайте пильності!») (Кузнецов 2020).

У внутрішніх комунікаціях (лідер – народ) в період епідемії коронавірусу можна виділити кілька типів підходів, які визначаються основними завданнями, що стоять перед політиками.

Тип перший. «Турботливий батько». Приклад – російський лідер В.Путін. У своєму зверненні до співгромадян 11 травня 2020 р. він вживав невластиві для сучасного політичного словника вирази: «Рідні мої, розумію, як вам нелегко постійно бути вдома. Часто у розлуці зі своїми дітьми і онуками. Але зараз треба ще потерпіти. Режим обмежень наразі зберігається, тому що ми переживаємо за вас» (Ускова 2020). Людськими також були звернення прем'єр-міністра Великобританії Б.Джонсона (Watch Live 2020). У його випадку роль лідера держави накладалася на особисті переживання, за якими стежила вся країна: він важко переніс захворювання на Covid-19 та у цей же час (29 квітня) у нього народився син.

До цього ж типу варто віднести президента Республіки Білорусь О. Лукашенка. Більшість його виступів супроводжувалися апеляцією до необхідності захисту економіки країни. Так, 9 квітня 2020 р. він заявив, що наслідки карантину можуть виявитися більш небезпечними, ніж коронавірус: «У нас тут розглагольствують: «Карантин, комендантська година!» та інше. Слушайте, це простіше за все, це ми зробимо протягом доби. Але жертви що будемо?.. Не лише окремі чиновники міжнародних організацій заговорили про голод в найближчій перспективі, але вже всі говорять, і вчорашні найбільш розвинуті передові країни, та їхні лідери» (Хачатрян 2020). Після проведення військового параду на честь 75-річчя Перемоги у Великій вітчизняній війні Лукашенко заявив: «У цьому божевільному світі, що втратив орієнтири, є ті, хто засудять владу країни за рішення провести парад, не зважаючи на пандемію коронавірусу. Хочу їм сказати по-людськи: не спішіть робити висновки, а тим більше засуджувати нас, спадкоємців Перемоги, білорусів. На нас дивляться очі загиблих за нашу свободу радянських солдат, замучених у катівнях гестапо партизанів і підпільників, очі старих, жінок і дітей Хатині» (Лукашенко ответил противникам 2020).

Тип другий. «Популіст». Цей тип на фоні пандемії коронавірусу намагається здобути максимум політичних дивідендів, продукуючи при цьому нові ідеї. Частково цей тип перетинається з першим типом (скажімо, у випадку з О. Лукашенком). Але найбільш яскравим прикладом популіста є прем'єр-міністр Бельгії Софі Вільмес. Скажімо, вона заявила: «Заходи, необхідні для боротьби з екологічною кризою,

назавжди торкнуться кожного з нас. Найбільший вплив на ці заходи повинні справити ті, хто їх визначає. Це не лише найбільш чесний варіант, але й найбільш ефективний. З цієї причини я оголошую про термінове створення нових Громадянських Асамблей. За допомогою експертів їм буде запропоновано визначити найбільш невідкладні пріоритети і запропонувати політику. Члени Асамблеї будуть обрані за жеребкуванням і будуть пропорційно представляти усіх жителів Бельгії: літніх і молодих, бідних і процвітаючих, громадян усіх політичних, етнічних і культурних традицій» (Tellthetruthbelgium 2020).

Така ініціатива повністю лежить у сфері «експерткратії» – з намаганням перекласти відповідальність на плечі «незалежних експертів». До того ж у випадку створення подібних «Громадянських Асамблей» Бельгією будуть керувати, по суті, численні фокус-групи.

Ще однією сентенцією С.Вільмес є такі слова: «Наукове співтовариство повідомило нам, що криза Covid-19 насправді є лише одним із багатьох наслідків значно більш серйозної проблеми... За останні десятиліття ми спостерігали різке зростання нових захворювань, таких як Ебола, свинячий грип, ОРВЗ і тепер Covid-19. Наукові дослідження показують, що ці спалахи напряму пов'язані з експлуатацією і знищенням людьми нашого природного середовища: вирубка лісів, промислове сільське господарство, використання нами антибіотиків, глобальне потепління і міжнародні поїздки. Коронавірус – це сигнал тривоги, який ми вже не можемо ігнорувати. Пандемії є одним із наслідків більш глибокої екологічної кризи» (Tellthetruthbelgium 2020). Тут ми бачимо намагання копіювати популярний на Заході образ екологічної активістки Грети Тунберг та її риторику (хоча теза про пов'язаність коронавірусу та екологічної ситуації є доволі спірною).

До цього типу можна віднести і президента Бразилії Ж.Болсонару. 20 квітня він очолив демонстрацію в місті Бразилія проти обмежень, запроваджених через коронавірус. Учасники акції вимагали закриття парламенту і виступу армії на боці Болсонару. Президент декілька разів переривав свою промову через сильний кашель, проте вперто називає вірус «незначним грипом», а боротьбу з його поширенням – «істерією». Міністра охорони здоров'я Луїса Енріке Мандетта Болсонару відправив у відставку як прихильника

обмежувальних заходів (Президент Бразилії вышел на акцію против ограниченной 2020). У цьому випадку ми маємо інший вид популізму, ніж у С.Вільмес, але у будь-якому випадку він має ту саму основу – бажання вловити настрої суспільства, «соціологізм».

Тип третій. «Жорсткий лідер». Представники такого типу намагаються показати, що здатні кинути виклик стихії та ігнорувати рекомендації міжнародних організацій. Найяскравіший приклад – президент США Д. Трамп, який неодноразово закликав припинити карантинні обмеження та повернутися до нормального робочого ритму, не зважаючи на те, що кількість хворих на коронавірус у Сполучених Штатах перевищила 1,5 мільйона, а померлих – 93 тисячі осіб (станом на 20 травня 2020 року (Павлюк 2020)).

Позиція Трампа зрозуміла: протягом своєї каденції він гордився тим, що дав американцям нові робочі місця і звів до мінімуму безробіття, у той час як карантинні заходи призвели до катастрофічного зростання безробіття за лічені тижні. У цій ситуації Трамп думає про президентські вибори, що мають відбутися у листопаді цього року. У складній ситуації він веде активний пошук «ворогів», на яких можна перекинути відповідальність за суспільні негаразди. Такими нині в очах прихильників Трампа є Всесвітня організація охорони здоров'я та Китай (Трамп висунув ультиматум ВООЗ 2020).

Водночас принцип «жорсткої руки» демонструє і лідер Китайської Народної Республіки Сі Цзиньпін. На самому початку коронавірусної епідемії він проявив жорсткість у запровадженні карантинних заходів, продемонструвавши, як можна цілковито ізолювати багатомільйонне місто. При цьому Китай загострив протистояння зі США і перетворюється на нового гегемона світового масштабу (Головина 2020).

Тип четвертий. «Тактик». Представники цього типу демонструють, що вони здатні згуртувати всі сили суспільства на боротьбу з пандемією. Для них важливо не кидатися на вирішення проблеми самим (як «Жорсткі лідери»). Вони показують, що знають, звідки взяти кошти, кого запросити і перед ким поставити завдання. До цього типу відноситься президент України Володимир Зеленський, який у березні 2020 р. зібрав представників великого бізнесу і домовився з ними про кураторство над регіонами та про забезпечення лікарень засобами індивідуального

захисту та апаратами штучної вентиляції легень (Романюк 2020). Хоча це й спричинило згодом кризу у стосунках між «олігархами» та «губернаторами», однак у цілому продемонструвало, що президент тримає ситуацію під контролем.

Таку ж позицію зайняв і президент Російської Федерації В. Путін, влаштувавши конкуренцію між двома групами впливу у своєму оточенні – між групою голови уряду М. Мішустіна та групою мера Москви С. Собяніна, яких призначив відповідальними за боротьбу з коронавірусом, а сам відійшов у політичну тінь, час від часу обмежуючись публічними зверненнями до народу (Яковина 2020).

У цілому варто підкреслити, що більшість світових лідерів не відзначалися особливим красномовством і не сформулювали концепцію майбутнього, обмежуючись загальними фразами про те, що «світ більше не буде таким, як раніше». При цьому жоден із лідерів навіть не спробував спрогнозувати, а яким же буде світ.

Г. Кузнецов пропонує своє бачення основних «посткоронавірусних» тенденцій:

- запит на нового політика – на лідера без експертизи; відхід від «нудного управління», який лише керується порадою експертів; запит на людину, яка не реагує на «соціологічні дані», а формує їх, розширюючи змістовні межі та даючи надію на позитивне рішення;

- запит на масові ідеології. Ліві переходять від «захисту меншин» до «заклику взяти все і поділити»; приход «право-лівих» ідеологій і практик типу націонал-соціалізму, коли праві запити реалізуються лівими регуляторними методами;

- запит на сильну державу, що продукує не «норму», а «справедливість». Нові гарантії і нові заходи захисту. Своєрідне нове перевлаштування світу. Антиелітна агресія, яка буде тим сильнішою, чим більше актуальні еліти в певній країні нажилися на кризі;

- запит на масові ідентичності. Більше цінностей «спільного виживання», а, значить, і повернення в zenit слави консервативних форм суспільної взаємодії (типу сімейних цінностей) (Кузнецов 2020).

У цілому можна погодитися із такими думками Г. Кузнецова, і політичним лідерам варто розмірковувати саме про концепцію майбутнього і про відповідність свого образу цим концепціям, а не слідувати звичним докритичним шаблонам та схемам. Ті, хто

адекватно зрозуміють виклики і запити майбутнього, зможуть залишитися в актуальній політиці, а хто не зрозуміє – покине політику та залишиться на самоті з думками про нереалізоване історичне завдання, покладене на нього долею.

ЛІТЕРАТУРА

Кузнецов, Г. 2020. *Мир без будущего: выход из коронавирусного кризиса в языке обращений лидеров государств*. Москва: Экспертный институт социальных исследований. URL: <https://t.me/politburo2/3787>

Ашкерев, А. 2009. *Экспертотократия. Управление знаниями. Производство и обращение информации в эпоху ультракапитализма*. Москва: Политучеба.

Гофман, А. 1972. “Социологизм” как концепция: Эмиль Дюркгейм”, *Историко-философский сборник*. Москва: МГУ: 209-279.

“Не взяли под контроль”. США обвинили ВОЗ в бездействии во время эпидемии коронавируса”. 2020. BBC. 18.05. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-52706308>

Трамп висунув ультиматум ВООЗ через коронавірус, 2020. *Українська правда*, 19.05. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/05/19/7252199/>

Неужели все обман? 2009. *Nano News Net* 30.11. URL: <http://www.nanonewsnet.ru/blog/empirv/neuzheli-vse-obman>

Обман на \$18 млрд? 2010. *Интерфакс*. 26.01. URL: <https://www.interfax.ru/business/120696>

Головний санлікар визнав, що парки та сквери закривали заради психологічного ефекту. 2020. *Главком*. 10.05. URL: <https://glavcom.ua/country/society/golovniy-sanlikar-viznav-shcho-parki-ta-skveri-zakrivali-zaradi-psihologichnogo-efektu-679123.html>

ВОЗ призвала країни перевірити на Covid-19 анализи, взятые до начала эпидемии. 2020. *RFI*. 5.05. URL: <http://www.rfi.fr/ru/v-mire/20200505-voz-prizvala-strany-proverit-na-covid-19-analizi-vzatyie-do-nachala-epidemii>

Туркменістан заборонив слово “коронавірус”, за маску – арешт. 2020. *Укрінформ*. 31.03. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2909290-turkmenistan-zaboroniv-slovo-koronavirus-za-masku-arest.html>

Ускова, Т. “Родные мои, понимаю, как вам нелегко. Что сказал Путин в видеообращении 11 мая”. 2020. МБХ-Медиа. URL: <https://mbk.news/suzhet/rodnye-moi-ponimayu/>

WATCH LIVE: PM Boris Johnson gives a statement in Downing Street (27 April 2020) URL: https://www.youtube.com/watch?time_continue=4&v=MAax92GYr9o&feature=emb_logo

Хачатрян, К. “Лукашенко: “Жрать что будем?””. 2020. *Euronews*. 9.04. URL: <https://ru.euronews.com/2020/04/09/belarus-no-lockdown>

Лукашенко ответил противникам проведения парада Победы на фоне пандемии. 2020. *РБК*. 9.05. URL: <https://www.rbc.ru/society/09/05/2020/5eb673139a7947862454ab9c>

Tellthetruthbelgium. The Truth About Covid-19 end the Ecological Crisis& A Speech for Sophie Wilmès. 2020. URL: <https://www.extinctionrebellion.be/en/tell-the-truth>

Президент Бразилии вышел на акцию против ограничений из-за коронавируса. 2020. *DW*. 20.04. URL: <https://www.dw.com/ru/президент-бразилии-вышел-на-акцию-против-ограничений-из-за-коронавируса/a-53183994>

Павлюк, О. 2020. “Трамп: то, что в Соединенных Штатах самое большое в мире количество больных Covid-19 – это хорошо”, *Громадське. ua*. 20.05. URL: <https://hromadske.ua/ru/posts/tramp-to-chto-v-soedinennyh-shtatah-samoe-bolshoe-v-mire-bolnyh-covid-19-eto-horosh>

“Трамп висунув ультиматум ВООЗ через коронавірус”. 2020. *Українська правда*. 19.05. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/05/19/7252199/>

Головина, О. 2020. “Николай Вавилов: Коронавирус – не причина, а повод”, *Новый проспект*. 17.03. URL: <https://newprospect.ru/nikolay-vavilov-koronavirus-ne-prichina-povod>

Романюк, Р. 2020. “Віртуальні наради та олігархи-куратори. Як Зеленський бореться з коронавірусом”, *Українська правда*. 23.03. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2020/03/23/7244662/>

Яковина, И. 2020. “Будто Путина нет. Как Собянин и Мишустин борются за власть в России”, *Новое время*. 27.04. URL: <https://nv.ua/opinion/putin-koronavirus-chto-sobyenin-i-mishustin-pridumali-dlya-rossiyan-poslednie-novosti-50084574.html>

REFERENCES

Kuznetsov, H. A. 2020. World Without a Future: a Way Out of the Coronavirus Crisis in the Language of the Leaders' Speeches. Moscow: Ekspertnyy institut sotsial'nykh issledovaniy. URL: <https://t.me/politburo2/3787> (in Russian).

Ashkerov, A. 2009. *Expertocracy. Knowledge management. Production and Circulation of Information in the Era of Ultra-capitalism*. Moscow: Politucheba (in Russian).

Gofman, A. 1972. ““Sociologism” as a Concept: Emil Durkheim”, *Historical and Philosophical Collection*. Moscow: MGU: 209-279 (in Russian).

“Did not take control”. USA accuses WHO of inaction during coronavirus epidemic. 2020. *BBC*. 18.05. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-52706308> (in Russian).

Trump issued an WHO ultimatum over the coronavirus. 2020. *Ukrainian truth*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/05/19/7252199/> (in Ukrainian).

<https://www.pravda.com.ua/news/2020/05/19/7252199/> (in Ukrainian).

“Is All Deception?” 2009. *Nano News Net* 30.11. URL: <http://www.nanonewsnet.ru/blog/empirv/neuzheli-vse-obman> (in Russian).

\$ 18 Billion Fraud?. 2010. *Интерфакс*. 26.01. URL: <https://www.interfax.ru/business/120696> (in Russian).

The chief sanitary doctor admitted that the parks and squares were closed for psychological reasons. 2020. *Glavcom.ua*. 10.05. URL: <https://glavcom.ua/country/society/golovniy-sanlikar-viznav-shcho-parki-ta-skveri-zakrivali-zaradi-psihologichnogo-efektu-679123.html> (in Ukrainian).

WHO Encourages Countries to Test Pre-epidemic Tests for Covid-19. 2020. *RFI*. 5.05. URL: <http://www.rfi.fr/ru/v-mire/20200505-voz-prizvala-strany-proverit-na-covid-19-analizi-vzyatie-donachala-epidemii> (in Russian).

Turkmenistan has banned the word "crown virus" and masked it with arrest. 2020. 31.03. *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2909290-turkmenistan-zaboroniv-slovo-koronavirus-za-masku-arest.html> (in Ukrainian).

Uskova, T. ““My Relatives, I Understand How Difficult it is For You”. What Putin Said in a Video Message on May 11”. 2020. *MBH-Media*. URL: <https://mbk.news/suzhet/rodnye-moi-ponimayu/> (in Russian).

Watch Live: PM Boris Johnson Gives a Statement in Downing Street (27 April 2020) URL: https://www.youtube.com/watch?time_continue=4&v=MAax92GYr9o&feature=emb_logo

Hachatryan, K. “Lukashenko: “What will we eat?””. 2020. *Euronews*. 9.04. URL: <https://ru.euronews.com/2020/04/09/belarus-no-lockdown>

“Lukashenko Responded to Opponents of the Victory Day Parade Amid a Pandemic”. 2020. *РБК*. 9.05. URL: <https://www.rbc.ru/society/09/05/2020/5eb673139a7947862454ab9c> (in Russian)

“Tellthetruthbelgium. The Truth About Covid-19 end the Ecological Crisis& A Speech for Sophie Wilmès”. 2020. URL: <https://www.extinctionrebellion.be/en/tell-the-truth>

“Brazilian President Rallies Against Restrictions Due to Coronavirus”. 2020. *DW*. 20.04. URL: <https://www.dw.com/ru/президент-бразилии-вышел-на-акцию-против-ограничений-из-за-коронавируса/a-53183994> (in Russian).

Pavlyuk, O. 2020. “ Trump: the United States Has the Largest Number of Covid-19 Patients in the World is Good”, *Hromadske.ua*. 20.05. <https://hromadske.ua/ru/posts/tramp-to-chto-v-soedinennyh-shtatah-samoe-bolshoe-v-mire-bolnyh-covid-19-eto-horosh> (in Russian).

“Trump Bisnow VOOZ Ultimatum Through Coronavirus”. 2020. *Ukrainian truth*. 19.05. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/05/19/7252199/> (in Ukrainian).

Golovina, O. 2020. "Nikolay Vavilov: Coronavirus is not a Cause, but an Occasion", *New avenue*. 17.03. URL: <https://newprospect.ru/nikolay-vavilov-koronavirus-ne-prichina-povod> (in Russian).

Романюк, Р. 2020. "Virtual Meetings and Oligarchs-Curators. How Zelensky Fights the Coronavirus", *Ukrainian truth*. 23.03. URL:

<https://www.pravda.com.ua/articles/2020/03/23/7244662/> (in Ukrainian).

Yakovina, I. 2020. "As if there is no Putin. How Sobyenin and Mishustin are fighting for power in Russia", *New time*. 27.04. URL: <https://nv.ua/opinion/putin-koronavirus-chto-sobyenin-i-mishustin-pridumali-dlya-rossiyan-poslednie-novosti-50084574.html> (in Russian).

DOI: 10.26565/2220-8089-2020-37-09

УДК (323.22 + 364.466.6): (649.8+ 377.5)

Вольф Олександр Олександрович

к.політ.н.,

БО «Асоціація паліативної та хоспісної допомоги»,
Національна медична академія післядипломної

освіти імені П.Л.Шупика,

вулиця Дорогожицька, 9, Київ, 04112,

info@palliativ.kiev.ua,

<https://orcid.org/0000-0003-3425-5346>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ ФАХІВЦІВ З СЕРЕДНЬОЮ МЕДИЧНОЮ ОСВІТОЮ З ПИТАНЬ ДОПОМОГИ В КІНЦІ ЖИТТЯ У КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ І ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Визначаються можливі напрямки трансформації державної політики у сфері середньої медичної освіти у вузько спеціалізованому питанні медсестринської підтримки в кінці життя у контексті Цілей сталого розвитку ООН і розвитку громадянського суспільства в Україні. На 70-й Генеральній асамблеї ООН в рамках Саміту з питань сталого розвитку в вересні 2015 р., який проходив за участю організацій громадянського суспільства, було прийнято Порядок денний в галузі сталого розвитку до 2030 року, в який включені 17 Глобальних цілей. Серед них Глобальна ціль 4.7 спрямована на забезпечення умов для здобуття всіма учнями знань і навичок, які необхідні для сприяння сталому розвитку, навчанню з питань сталого розвитку та сталого способу життя, прав людини, гендерної рівності, пропаганди культури миру та ненасильства, громадянства світу й усвідомлення цінності культурного різноманіття і вкладу культури в сталий розвиток. Ця Ціль стосується й медичної освіти (зокрема, середньої), удосконалення змісту якої актуальне за умов впровадження медичної реформи в Україні.

Проведено контент-аналіз змісту міжнародної навчальної програми для середнього медичного персоналу і порівняно її з навчально-методичними документами, що впроваджуються в середніх медичних навчальних закладах України. Встановлено, що програма, розроблена в США, за активної участі організацій громадянського суспільства, відповідає змісту Цілі 4.7 сталого розвитку ООН. Порівнюючи ці документи, можна зазначити невідповідність українських програм як міжнародним стандартам навчання медичних сестер, так і Цілям сталого розвитку ООН. Ці навчальні програми формують лише узагальнене розуміння цінності культурного різноманіття та прав людини і не включають питання соціальної справедливості, інклюзії, мультидисциплінарної співпраці тощо.

Проведення контент-аналізу Стратегії розвитку медичної освіти в Україні, затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2019 р. № 95-р, виявило, що документ не передбачає включення аспектів, викладених у Цілі 4.7.